

TOTEM

Tidsskrift ved Religionsvidenskab,
Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet
Nummer 43, forår 2019
© Tidsskriftet og forfatterne, 2019

Religion og etnicitet

Religionens rolle i etnisk gruppedannelse

Af stud. mag.
Lauritz Holm Petersen

Indhold

Indledning	3
Fra primordialisme og situationisme til konstruktivisme	4
Religionens rolle	6
Primordiale og situationistiske tendenser i diaspora-jødedom	7
Religion og ritualer	10
Konklusion	13
Litteraturliste	14

Indledning

Religion og etnicitet har ofte været opfattet som to uadskillelige størrelser. Sociale grupperinger kategoriseres ofte ud fra deres etniske tilhørsforhold, og i denne kategorisering spiller de samme menneskers religiøse tilhørsforhold ikke sjældent en central rolle. Etniske og religiøse grupper omtales ligeledes ofte i den offentlige debat som værende stabile og uforanderlige enheder, udgjort af ligesindede individer. Historisk er denne tendens til 'essens'-tænkning at finde i al beskrivelse af sociale grupperinger og "de andre", lige fra antikkens beskrivelser af barbariske folk ved grænselandende, til den moderne vestlige immigrationspolitik. En sådan tendens ses også internt i grupper, hvor gruppens selvforståelse ofte hviler på ideer om fælles oprindelse, kultur, religion og værdier. Også i antropologien har en sådan primordialistisk tilgang til etnicitet været dominerende, hvor etniske grupper blev set som værende statiske enheder, opretholdt af religiøse ideer og forankret i fælles oprindelse. Derudover var der også en forventning om, at sådanne sociale grupperinger med tiden ville vige for en stigende pluralistisk og dynamisk verden (Mackay 2000, 100).

Dette skete dog øjensynligt ikke, hvorfor man i midten af 1960'erne var vidne til et skift i antropologiens tilgang til fænomenet etnicitet - fra ideen om 'det etniske' som stabilt og tilnærmelsesvist tidløst, til ideen om 'det etniske' som dynamisk og situationsbestemt. Etnicitet skal i denne diskurs forstås relativt til den historiske kontekst – som et værktøj, der kan bringes i spil af en gruppe i en given situation, til det formål at definere en grænse mellem 'os' og 'dem'. Religion forstås her som blot ét aspekt af mange, som udgør en gruppes etniske identitet, og er dermed også situationsbetinget; det religiøse tilhørsforhold kan for en given gruppe i en given situation spille en central rolle, og i en anden situation helt udelades. En sådan relativistisk tilgang, først formuleret ved Frederik Barth, kan dermed være med til at belyse etniske gruppers overlevelsesdygtighed i en foranderlig verden (ibid., 102).

I sit bidrag "Ethnicity" til bogen *Guide to the Study of Religion* retter Bruce Mackay (2000) en kritik mod disse to vidt forskellige tilgange til etnicitetsbegrebet, hvorefter der foreslås en kombination af dem – en konstruktivistisk tilgang, som ifølge Mackay kan være et behjælpeligt værktøj i forståelsen af etniske grupper (ibid., 104). Et lignende udgangspunkt ses hos sociologen Anthony D. Smith (1994), som i sin artikel "The politics of culture: Ethnicity and nationalism" lægger sig tæt op ad det han kalder en 'svag' primordialisme, udtrykt ved ønsket om at tage højde for etniske grup-

pers primordiale selvforståelse og identitet (Smith 1994, 707). Ved diskussionen om denne selvforståelse, samt om etniske gruppers evne til at overleve over tid, lægger Smith megen vægt på religionens rolle, og det er også dette fokus nærværende opgave vil have.

På baggrund af en nærmere redegørelse for den konstruktivistiske/svage primordialistiske tilgang ved henholdsvis MacKay og Smith, vil denne opgave diskutere denne tilgangs anvendelighed i forståelsen af diaspora-jødedom. Opgaven vil have specielt fokus på religion og ritualers rolle i etnisk gruppering, med udgangspunkt i evolutionær og social-psykologisk religion- og ritualteori fra Richard Sosis (2008) og Roy Rappaport (Jensen 2003).

Fra primordialisme og situationisme til konstruktivisme

Primordialismen og situationismen fremlægges af Mackay som to modsatrettede og hver især utilstrækkelige tilgange til etnicitet. Den primordialistiske tilgang forstår etnicitet som det primære bånd, som binder individer sammen. Båndet forstås ikke som blot personlige relationer mellem individerne i gruppen, men nærmere som en delt idé mellem individerne – en idé om fælles slægt og blod, der udgør fundamentet for fælles skikke, værdier, sprog og ikke mindst religiøse forestillinger (Mackay 2000, 101). Disse sociale fænomener forankres dermed i idéen om fælles oprindelse, hvilken tendentielt går så langt tilbage i tid, at det bliver mytisk. Denne vertikale forankring, som binder alle medlemmer sammen, tildeler således den etniske gruppe en ”ahistorisk kvalitet”, og det er netop dette, der, fra den primordialistiske tilgang, kan forklare etniske gruppers historiske overlevelsedygtighed (Smith 1994, 707). Derudover menes denne struktur at være handlingsdeterminerende; hvor der hersker solidaritet og loyalitet mellem gruppemedlemmer, dominerer mistro og fjendtlighed relationerne til udefrakommende (Mackay 2000, 101).

Problemet med den primordialistiske tilgang er dog, at det stærke fokus på gruppers vertikale forankring resulterer i en stærk essentialisme, som dermed ikke tillader gruppens tilpasning til en foranderlig verden (ibid., 102). Som nævnt i indledningen rækker denne tilgangs tiltro til etniske gruppers overlevelsedygtighed ikke længere, end til mødet med den pluralistiske moderne verden, men et hurtigt blik på historien og vores samtid afslører, at mange etniske grupper netop har overlevet og tilpasset sig. En sådan kritik af den primordialistiske tilgang så dagens lys i slutningen af 1960'erne, hvor Frederik Barth ses som værende en af de første til at foreslå det, der kaldes den

situationistiske tilgang. Da en gruppes overlevelsedygtighed ikke udelukkende kan forklares gennem dens vertikale forankring, kan man med fordel kigge på en gruppes *grænse* (ibid.; Barth 1998, 15). En historisk tilgang til etnicitet afslører, at de ting, som umiddelbart udgør essensen af etniske grupper, ændrer sig over tid, og derfor giver det i stedet mening at undersøge hvordan etniske grupper drager grænser i mødet med andre grupper, samt hvad disse består af og hvordan de vedligeholdes. Der er dermed tale om *sociale grænser*, som har til formål at definere en indgruppe i inter-gruppe relationer. Situationistisk teori er præget af socio-økonomiske teorier, og Barth lægger også vægt på, at sådanne tendenser er transaktionalistiske, i og med at de åbner op for, at grupper påvirker og påvirkes af andre sociale grupperinger. Dette er et opgør med den struktur-funktionalistiske idé om grupper, som stabile enheder med faste grænser imellem sig (Mackay 2000, 103). Derudover ses en tydelig kultur-evolutionistisk indflydelse, i og med grupperes overlevelsedygtighed forstås som værende udtryk for deres succes i mødet med andre grupper. Ud fra denne forståelse skal religion som sagt forstås som blot ét aspekt blandt mange, for eksempel slægt eller politik, som kan mobiliseres i mødet med andre, til det formål at definere en given gruppes grænse (ibid.).

Problemet med den situationistiske tilgang er imidlertid, at den ikke tydeligt forklarer, hvordan etniske grupper adskiller sig fra andre typer af sociale grupperinger, som ligeledes kan defineres i forhold til deres kontekst og interaktion med andre, og som ligeledes har mulighed for strategisk at mobilisere visse aspekter frem for andre i mødet med omverden (ibid.). Hvis en gruppes vertikale forankring ikke fortæller os så meget om, hvad etnicitet er, og hvis en gruppes strategiske handlinger i inter-gruppe relationer derimod gør, kunne man, lidt polemisk, spørge hvordan etniske grupper så adskiller sig fra en bestyrelse i en fredagsbar, som i et konkurrenceforhold med en anden bestyrelse lægger vægt på barens gode omdømme i byen, barens historie som værende den ældste på universitet eller deres favorable ølpriser?

Den konstruktivistiske tilgang, som Mackay foreslår, lægger vægt på etniske grupperes relation til omgivelserne, samt deres tilpasningsevne. En sådan evne skal dog forstås som betinget af gruppens primordiale selvforståelse. De fælles idéer, som udgør en given etnicitet, har en "tilskrivende og determinerende" virkning på individet, og udgør i et vidt omfang den forståelseshorisont, hvorigennem individet oversætter de forandringer som møder det. Individets etniske selvforståelse svarer til individets forestilling om gruppens essens, som er forankret i for eksempel oprindelsesmyter, lidel-

sesnarrativer, sprog osv. Den konstruktivistiske tilgang har altså øje for det primordiale fokus internt i grupper, samtidig med grupperes evne til at mobilisere netop disse forskellige primordiale aspekter (ibid., 104).

Et lignende fokus på en gruppes primordiale selvforståelse ses hos A. D. Smith, som under betegnelsen svag-primordialisme, eller 'participant primordialism', forklarer hvordan "[...] members of ethnic communities feel that their community has existed 'from time immemorial', and that its symbols and traditions possess a 'deep antiquity', which gives them a unique power" (Smith 1994, 707). Ved at placere de primordiale tendenser hos gruppens medlemmer selv, og ikke som det bærende karakteristika ved etnicitet som fænomen i verden, udvides den teoretiske ramme til at tage højde for etniske grupperes dialektiske relation til omgivelserne.

I det følgende vil anvendeligheden af en sådan tilgang blive diskuteret i forhold til diaspora-jødedom. Dog skal der her først kort redegøres for en skelnen, Smith benytter i beskrivelsen af interne 'bevægelser' i etniske grupper, og som også vil være behjælpelig i diskussionen om diaspora-jødedom: en skelnen mellem en lateral og vertikal bevægelse (ibid., 713). Laterale bevægelser er udtryk for tendensen til ekspansion i rum. En sådan gruppes sociale grænser er mindre rigide, med den konsekvens at udefrakommende folk, ideér, strukturer og lignende lettere kan inkluderes, hvilket gør for eksempel territorial ekspansion en del lettere. Vertikale bevægelser er derimod udtryk for, som også tidligere nævnt, at en gruppe søger i dybden efter en stærk gruppeidentitet. Som konsekvens af en sådan bevægelse bliver sociale grænser mellem ind- og ud-gruppe meget tydelige, og gruppen bliver internt stærkt homogeniseret (ibid.).

Disse to processer skal forstås som idealtyper; en given gruppe kan bevæge sig vertikalt og lateralt, alt efter kontekst. Bevægelsen er altså ofte strategisk af natur, og dette stemmer udmærket overens med konstruktivismens mål om at tage højde for både det gensidige påvirkningsforhold mellem gruppe og omverden, samt ind-gruppens primordiale selvforståelse.

Religionens rolle

Religion kan ifølge den konstruktivistiske tilgang have flere funktioner: den kan formulere myter om fælles oprindelse, og placere disse uden for historisk tid, således at selve gruppens eksistens bliver nær eviggyldig. Sådanne oprindelsesmyter artikulerer ligeledes den primordiale forskel i inter-gruppe relationer (Mackay 2000, 107). Derud-

over kan religion være handlingsregulerende igennem mere eller mindre institutionaliserede påbud og forbud, hvilket igen kan tydeliggøre og vedligeholde primordiale skel mellem grupper (ibid.). Sidst men ikke mindst kan religiøse handlinger som ritualer og ceremonier være meget konkrete udtryk for det ellers abstrakte overordnede idésystem, både igennem ofte gentagede ritualer, som gang på gang bekræfter idésystemet, eller som storslåede riter, for eksempel initiationsriter, hvor individer meget konkret krydser en grænse for at blive en del af gruppen. Dog skal religion forstås som et vigtigt aspekt blandt mange, der udgør en given etnisk identitet, og dermed også konstruktivistisk – religion ændrer sig over tid, og det religiøse udtryk påvirker og påvirkes af omgivelserne (ibid.). Religion spiller altså ofte en meget central rolle i etniske gruppers primordiale selvforståelse, samtidig med at være et effektivt værktøj til artikulering af etniske grænser.

Smith lægger ligeledes vægt på religionens rolle i forbindelse med etniske gruppers evne til at overleve, men tilføjer det han kalder 'mythomoteur' - en mytologisering eller sakralisering af en etnisk gruppes politiske struktur (Smith 1994, 716). I historien er der mange eksempler på sakrale konger og andre ledere, hvis magt var, og er, guddommeligt legitimeret, hvis da ikke de selv blev opfattet som værende guddommelige. Et andet eksempel er 'communal mythomoteur', hvor "[...] the community itself is endowed with sacred qualities which may generate an almost messianic fervour in times of crisis, particularly when allied to a heightened sense of superiority and a myth of ethnic election" (ibid.). En sådan mytologiseringsproces er altså en måde, hvorpå en gruppe kan knytte den historiske politiske struktur i gruppen fast til en tilsyneladende eviggyldig hellig struktur, og derigennem legitimere ikke bare kongen og eliten, men *hele* folket. Jævnfør den tidligere nævnte vertikale bevægelse, kan en sådan proces have en stærk homogeniserende effekt. Smiths overordnede ærinde i teksten er forholdet mellem etnicitet og nationalisme, hvilket denne opgave ikke vil behandle, men netop denne tendens til helliggørelse vil være opgavens fremadrettede fokus: hvorfor helliggøre ting som politiske strukturer, værdier og oprindelse? Hvorfor har hellige ting større autoritet? Sådanne spørgsmål vil blive diskuteret, men først vil de teorier, som ovenfor er redegjort for, knyttes til opgavens empiriske eksempel.

Primordiale og situationistiske tendenser i diaspora-jødedom

Diaspora-jødedom er et meget broget fænomen, ligesom det igennem flere årtusinder har haft forskellige udtryksformer, og udfoldet sig inden for forskellige socio-politiske

og kulturelle klimaer verden rundt. Denne opgave vil ikke gå historisk i dybden med fænomenet, men blot holde sig til et udvalgt historisk eksempel, som diskuteres i lyset af den teoretiske ramme.

Det jødiske samfund i Alexandria, og den konflikt, der opstod mellem den jødiske minoritet og den alexandrianske/græske majoritet i 28-41 e.Kr., er et udmærket eksempel på forskellige interne bevægelser og tendenser i en etnisk gruppe. På dette tidspunkt havde det jødiske samfund i den romerske provins opnået en høj grad af selvstyre med selvstændige lovinstitutioner, religiøse institutioner og politiske strukturer, som alle var meget distanceret fra det officielle styre (Cohen 2014, 108). Samfundet var altså i byen, men langt fra en del af byen. Dog insisterede det jødiske samfund på at blive kaldt borgere af Alexandria, og endda på at opnå officielt borgerskab som alexandrianere. Et sådant officielt borgerskab førte forskellige goder med sig, blandt andet lavere skatter, flere juridiske rettigheder, samt generel prestige (ibid.). Apion, lederen af den anti-judæiske bevægelse i Alexandria, stillede som krav, at det jødiske samfund skulle anerkende og tilbede deres guder for at opnå officielt borgerskab. Jøderne nægtede, og insisterede på deres ret til at blive anerkendt som alexandrianere, eftersom samfundet havde eksisteret siden byens grundlæggelse af Alexander Den Store. Dette blev udgangspunktet for en fireårig voldelig konflikt, som først stoppede ved den romerske kejsers indgriben (ibid.).

Det jødiske samfund var altså yderst veletableret, og i høj grad i politisk modsætningsforhold til styret i den romerske provins. I lyset af opgavens teoretiske ramme, kan dette ses som et eksempel på en velorganiseret og isoleret vertikal etnisk gruppe midt i, og i konflikt med, en lateral majoritet. Det vertikale udtryk i gruppen forårsager en høj grad af homogenitet i gruppen, og det høje institutionelle niveau kan ses som udtryk for, at de forskellige institutioner kan hente megen autoritet i gruppens egen primordiale selvforståelse. Jødisk lov, synagogerne og den vertikale, 'folkelige' politiske struktur, henter sin autoritet gennem den primordiale forståelse af folket som værende udvalgt af Gud og andre mytiske fortællinger. En sådan kontinuerlig sakralisering af den horisontale politiske struktur er, jævnfør Smith, et eksempel på en 'communal mythomoteur' – en mytologisering af selve folket, i dette tilfælde i kraft af folkets guddommelige udvælgelse. I lyset af den svag-primordialistiske/konstruktivistiske tilgang, er ovenstående tendenser eksempler på en gruppes primordiale selvforståelse.

Men som nævnt, var der andre tendenser i det jødiske samfund, som dog uden at forårsage betydelige interne splittelser, bevægede sig i en anden retning. Ønsket om ikke blot anerkendelse som værende indbyggere i Alexandria, men reel juridisk statsborgerskab, kan være udtryk for en situationistisk strategi; gruppen kan, ved at tillade kategorien ”alexandrianer” at være deres juridiske identitet udad til, opnå en række materielle og sociale goder, som ellers ville være uopnåelige. Via en konstruktivistisk/situationistisk tilgang, der som nævnt indeholder social-økonomisk teori, kan dette forstås som gruppens ’rational choice’, hvor gruppen, på baggrund af den i situationen tilgængelige information, agerer efter størst mulig vinding.

Det faktum, at det jødiske samfund nægter at give efter for majoritetens krav om konversion, er fra en konstruktivistisk vinkel udtryk for, at gruppens sociale grænse er nået. Religion er for gruppen en så central del af deres primordiale selvforståelse, deres identitet, at netop religiøse forestillinger står stærkt ved gruppens sociale grænse udadtil. Den materielle og sociale vinding ved konversion er altså langt fra stor nok, og kravet om konversion er i sig selv så provokerende, at det er nok til at skubbe gruppen ud i en konflikt med majoriteten. Det at gruppen artikulerer dens tilstedeværelse ved byens grundlæggelse, kan også ses som en situationistisk strategi, hvor ikke gruppens religion, men derimod dens territoriale historie bliver mobiliseret til at udgøre et vigtigt aspekt i gruppens selvforståelse, og dermed et vigtigt aspekt i gruppens grænse udadtil. Den konstruktivistiske/svag-primordialistiske tilgang kan altså være behjælpelig i forståelsen af denne gruppes ageren, i en historisk kontekst. Gruppen har en stærk primordialistisk forståelse af deres egen identitet, og de forskellige aspekter i denne identitet kan mobiliseres af gruppen i en konkret situation, hvor der er meget at vinde, og meget at tabe.

I dette eksempel er det tydeligt, at gruppens forståelse af deres egen identitet er tæt knyttet til gruppens religiøse forestillinger. Vi har også konkluderet, at ved at forankre en sådan identitet vertikalt, igennem for eksempel myter og et folks guddommelige udvælgelse, opnår den en aura af tidløshed – identiteten selv bliver hellig. Hellige idéer er yderst overlevelsedygtige, men hvorfor? Hvorfor kan rent konventionelle idéer, forestillinger og værdier internt i gruppen ikke være ligeså overlevelsedygtige, som de hellige? I følgende afsnit forsøges disse spørgsmål besvaret på baggrund af en redegørelse for evolutionær og social-psykologisk religion- og ritualteori ved Richard Sosis & Candace Alcorta (2008), og Roy Rappaport (Jensen 2003).

Religion og ritualer

Med udgangspunkt i den durkheimianske religionsforståelse, som lægger vægt på religionens fællesskabsgenererende funktion, har ritualer til formål at aktualisere og konkretisere hellige, følelsesladede symboler, svarende til hvad der i et givent fællesskab er helligt (Sosis & Alcorta 2008, 205). Durkheim fokuserede selv meget på ritualers evne til at vække følelser, emotioner, hos de deltagende, og hvordan disse emotioner var med til at reificere det i udgangspunktet abstrakte ”hellige” udad til; altså en socialpsykologisk tilgang til religion og ritualer. Ritualiseret adfærd er derudover blevet set som et kommunikationsværktøj, hvilket fra et evolutionært perspektiv har til formål at transmittere ærlig information, og dermed opbygge konstruktive relationer i en gruppe og øge gruppens stabilitet og overlevelsedygtighed (ibid.).

Fremmelse af intra-gruppe solidaritet, og dermed intra-gruppe Kooperation, igennem ærlig kommunikation, er også fokus for de forskere, der anvender teori om kostbare signaler, teoridannelse fra zoologien, på religiøse ritualer. I et sådant perspektiv er ritualers formål at begrænse nogle medlemmers mulighed for at ’snylte’ på resten af gruppens anstrengelser, for eksempel ved anskaffelse af ressourcer. I et evolutionært lys er der nemlig stor sandsynlighed for, at en gruppe udsættes for sådanne problemer, eftersom der for individet kan være stor vinding ved at tage del i goderne, uden at bidrage med energi til den fælles anstrengelse, det er at anskaffe de goder. For at sikre oprigtige intentioner angående samarbejde, skal signaler være så kostbare, at det ikke kan betale sig at simulere, at man har dem. Jo lettere signalet er at sende, jo større risiko er der for at de få snylter på de mange. Ritualer er altså i den forstand en social forsvarsmekanisme, som skal sikre bedst mulig gruppe-kooperation (ibid., 208). De fordele som et religiøst fællesskab kan give et individ, er altså først tilgængelige, når individet har sendt et ærligt signal ud ad til om sine samarbejdsvillighed, hvilket i denne kontekst er det samme som at underkaste sig ritualerets og det religiøse systems autoritet, og dermed gruppens autoritet.

Kostbare signaler benyttes i mange sociale sammenhænge, og behovet for ærlig kommunikation opstår i mange forskellige situationer, men når det kommer til etniske grupperes overlevelsedygtighed, er behovet for sociale mekanismer, som sikrer konstruktive relationer mellem medlemmer, så stort, at rene sociale konventioner i gruppen ikke er nok.

Ifølge den amerikanske antropolog Roy Rappaport (Jensen 2003) er ritualer det sted, hvor man, i iagttagelsen af fænomenet religion, skal begynde. Ritualer og ritualiseret adfærd er menneskelige handlinger ud ad til, og dermed den primære berøringsflade mellem det hellige og verden (ibid.). Rappaport ser ligeledes ritualen som et kommunikationsværktøj, der fungerer bedst som værn mod miskommunikation hvis der hersker enighed om betydning. En sådan enighed må dog ikke være for rigid, eftersom det ville umuliggøre en tilpasning til foranderlige omgivelser (ibid.). Ritualer kan fungere som et sådan værn, ikke ved at være udelukkende symbolsk, som tale- og skriftssprog, som står og falder på konventioner, men ved at være konkrete handlinger udført af mennesker. Ritualer er altså den konkrete ting i den virkelige verden, som svarer til det, der af gruppen betegnes som helligt (ibid.).

Ved et fænomen som religion, med mange forskellige aspekter og udtryksformer, hvoraf mange bygger på symbolsk kommunikation, herunder hellige skrifter, tale, lov og lignende, er ritualer den primære måde hvorpå religionen kropsliggøres. Hvor den symbolske kommunikations styrke ligger i dens evne til at transmittere viden på tværs af tid og rum, kan de rette fysiske handlinger sende meget ærlige signaler til andre. Et individs rituelle handling er lig et ærligt signal udadtil om, at individet underkaster sig ritualens autoritet, og dermed de betydninger, ritualen er udtryk for (ibid.). Rappaport benytter udtrykket USP ('ultimate sacred postulates'), til at beskrive sådanne betydninger, hvilket skal forstås som en mængde af betydninger, rangerende fra det helligste af det helligste mod det mindre hellige. Betydningerne placeres altså uden for, hvad der kan be- eller afkræftes, og dermed 'skjules' deres ellers arbitrære natur (ibid.).

USP'ernes hierarkiske opbygning sikrer overlevelsesdygtighed i en foranderlig verden. Hvis der er mulighed for at lempe på, og endda ændre, betydninger, i kraft af deres hierarkiske placering under det ultimativt hellige, kan det overordnede system tilpasse sig situationer, hvor systemets grænser konfronteres (ibid.). En etnisk gruppe, hvis religiøse forestillinger er tæt knyttet til deres identitet, kan dermed tilpasse disse religiøse forestillinger i en given kontekst, uden at give afkald på det overordnede hellige postulat.

Der er mange eksempler på historiske situationer, hvor etniske grupper har skulle tilpasse sig nye omgivelser og præmisser, ikke mindst jødedommen. Det vi kender som jødedom i dag og historisk, er i høj grad formet af diaspora-situationer; overgangen fra

tempelkult til etableringen af synagoger, kan ses som et eksempel på, hvorledes bærende betydninger ændres med det formål at tilpasse sig en ny situation, og dette uden at give afkald på de ultimative postulater, såsom israelitterne som værende Jahves udvalgte folk. Overgangen fra tempelreligion, hvor USP'erne meget konkret var tydelige og centraliserede, til tilværelsen uden for Jerusalem, har ligeledes affødt et stærkt behov for konstant reificering af disse USP'er. Helligskrifter blev dannet, etniske og religiøse markører blev indført og forstærket, ritualer blev etableret, og individets egen religiøsitet kom mere i fokus.

En stabil og konstruktiv gruppestruktur er ligeledes nødvendig i en diasporasituation; eksemplet med det jødiske samfund i Alexandria er ét eksempel, mens andre jødiske samfund i det romerske imperium ikke havde samme grad af autonomi, og især i sådanne samfund er etableringen af intra-gruppe Kooperation vigtig. Ved at en gruppe intensiverer deres rituelle handlinger, og deres generelle religiøse udtryk, sendes der et signal ind ad til i gruppen om kooperativt engagement, og udad til, til fordel for gruppens konkurrencedygtighed i inter-gruppe relationer.

Det jødiske samfund i Alexandria kan også fungere som eksempel på en gruppe, hvis tilpasningsevne nåede sin grænse. Gruppen var som sagt positivt stillet overfor identiteten 'alexandrianer', da en sådan identitet, hvis juridisk gældende, førte materielle og sociale goder med sig. De mente, det var muligt at indoptage en sådan identitet, uden at give afkald på deres primordiale identitet som jøder i Alexandria. Det juridiske stempel stod altså ikke i opposition til den identitet, som knyttede dem til deres ultimativt hellige postulat – som Jahves folk. Kravet om konversion til de romerske guder var derimod aldeles uacceptabelt, da det ville indebære at give afkald på postulatet. Gruppens USP'er forhindrede altså ikke gruppen i at forfølge muligheden for materielle og sociale goder; gruppen havde mulighed for at tilpasse sig sine omgivelser, og dermed fremme sin evne til at overleve.

Konklusion

Den konstruktivistiske tilgang til fænomenet etnicitet kan altså, i modsætning til de primordialistiske og situationistiske tilgange, *både* tage højde for en gruppes primordiale selvforståelse, jævnføre Smiths svage primordialisme, og samtidig tage højde for en gruppes evne til at tilpasse sig en foranderlig verden, ved netop at mobilisere forskellige aspekter ved den primordiale identitet, til at opbygge, flytte og vedligeholde gruppens sociale grænser. Religion er i den forstand blot ét aspekt af mange ved en gruppes selvforståelse, som kan mobiliseres; dog ofte et meget centralt aspekt, efter som religion kan tilføje vertikal dybde og tidløshed, til understøttelse af den primordiale selvforståelse. Mytiske fortællinger om oprindelse og udvælgelse kan ligge fundamentet for 'communal mythomoteur' – en sakralisering af en gruppes politiske struktur – hvor folket ikklædes en aura af hellighed. Det hellige forstås som en række sociale konventioner og betydninger ('ultimate sacred postulates') i en hierarkisk struktur placeret uden for hvad der kan be- eller afkræftes; den hierarkiske struktur tillader adaptation, hvilket bidrager til religionens, og dermed gruppens, evne til at agere situationistisk i en foranderlig verden. Måden hvorpå det hellige konkretiseres i verden og for mennesker, er igennem rituelle handlinger; ritualer er kommunikationsværktøjer, som sikrer ærlige signaler mellem afsender og modtager, til det formål at fremme solidaritet og samarbejde internt i grupper.

Tidlig diaspora-jødedom er et eksempel på, hvordan det religiøse udtryk revideres som konsekvens af en ændring i kontekst; konventioner og betydninger i det hellige system kan ændres, hvis placeret hierarkisk under det mest hellige, hvilket fremmer systemets kontinuerlighed på trods af ændringer i omgivelser. En diaspora-situation fremmer ligeledes nødvendigheden for konstant bekræftelse af de hellige konventioner og betydninger, for eksempel gennem intensivering af religiøse handlinger. Det jødiske samfund i Alexandria fungerer som et udmærket eksempel på, hvordan den konstruktivistiske tilgang kan belyse tilsyneladende modsatrettede tendenser i en etnisk gruppe. Derudover kan det konkluderes, at en sådan gruppes evne til at mobilisere aspekter i den primordiale identitet, til det formål agerer strategisk i en situation, kan belyses yderligere ved inddragelse af Rappaports fokus på det helliges hierarkiske struktur.

Litteraturliste

Barth, F.

1998 *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Cultural Difference*, London Waveland Press, Preface + kap. 1 Introduction. Side 5-38

Cohen, Shaye J. D.

2014 *From Maccabees to the Mishnah*, Westminster John Knox Press, Louisville

Jensen, H.J.L.

2003 "Roy Rappaport: Ritual and religion in the making of humanity" *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift* 43, 71-77

MacKay, D. B.

2000 "Ethnicity", i *Guide to the Study of Religion*, (Braun & McCutcheon eds.), London, Cassel, s. 96-109 ISBN: 9780304701766

Smith, A.D

1994 The politics of culture: Ethnicity and nationalism, i *Companion Encyclopedia of Anthropology* (ed. Tim Ingold), London, Routledge, s.706-733.

Sosis, R. & C. Alcorta

2008 Signaling, Solidarity and the Sacred: The Evolution of Religious Behavior. *Evolutionary Anthropology* 12:264-274